

SXEDIO.FN4

11.1.1950: Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΑΡΝΕΙΤΑΙ ΤΗΝ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ ΑΔΕΙΩΝ ΓΙΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΕΝΩΤΙΚΟΥ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑΤΟΣ

Η απέλαση του Ελλαδίτη δημοσιογράφου, διευθυντή της κυπριακής εφημερίδας ΕΘΝΟΣ Παντελή Μπίστη, στις παραμονές του ενωτικού δημοψηφίσματος της 15ης Ιανουαρίου 1950 αποτελούσε ένα από τα πολλά μέτρα που είχε πάρει η αγγλική Κυβέρνηση στο νησί για να παρεμποδίσει το λαό να προσέλθει στις εκκλησιές και να υπογράψει υπέρ της Ένωσης.

Ένα άλλο μέτρο ήταν η προσπάθεια επηρεασμού των εκπαιδευτικών και των δημοσίων υπαλλήλων.

Στις 5 Ιανουαρίου η τοπική Κυβέρνηση σε επίσημη εγκύκλιο της προς όλους τους υπαλλήλους τους υπενθύμιζε ότι πριν αποφασίσουν ποια στάση έπρεπε να τηρήσουν έναντι του δημοψηφίσματος, έπρεπε να έχουν υπόψη τους την εγκύκλιο του Απρίλη του 1949 σχετικά με τις πολιτικές δραστηριότητες των δημοσίων υπαλλήλων.

Η έννοια της εγκυκλίου ήταν σαφής: Οι δημόσιοι υπάλληλοι δεν μπορούσαν να ψηφίσουν.

Στην ανακοίνωση του Γραφείου Δημοσίων Πληροφοριών με τίτλο "Δημόσιοι υπάλληλοι και δημοψήφισμα" ο Κυβερνήτης τόνιζε:

"Ο Αποικιακός Γραμματέας με εγκύκλιο του προς τους τμηματάρχες τονίζει ότι μέλη της Κυβερνητικής Υπηρεσίας προτού αποφασίσουν ποια στάση πρέπει να τηρήσουν έναντι του "Δημοψηφίσματος" πρέπει να παραπέμπονται στην εγκύκλιο του περασμένου Απριλίου που σχετίζεται με την πολιτική δράση των δημοσίων υπαλλήλων.

Υπενθυμίζεται ότι η εγκύκλιος του Απρίλη τονίζει ότι "οι ατομικές πολιτικές απόψεις οποιουδήποτε Κυβερνητικού υπαλλήλου αφορούν αυτόν ως ιδιώτη και δεν ενδιαφέρουν την Κυβέρνηση, εκτός εάν αντιμάχονται την κατάλληλη εκτέλεση των Κυβερνητικών τους καθηκόντων.

Αποτελεί όμως υποχρέωση όλων των υπαλλήλων να εφαρμόζουν την Κυβερνητική τακτική ανεπηρέαστοι από πολιτικές απόψεις τις οποίες οι ίδιοι έχουν και η ικανότητα τους να πράττουν έτσι, επηρεάζεται με τη δημόσια έκφραση των απόψεων τους ή με ενέργειες οι οποίες τους συνδέουν με την ποιοτική δράση ιδιαίτερων κομμάτων ή σωμάτων πολιτικής φύσης.

Γι αυτό απαγορεύεται στους Κυβερνητικούς υπαλλήλους να ασχολούνται με την προώθηση της πολιτικής προπαγάνδας με οποιοδήποτε τρόπο, να εκφράζουν δημόσια τα πολιτικά τους φρονήματα και να σχηματίζουν ή να ανήκουν σε συνδέσμους με πολιτικούς σκοπούς".

Παρά την προειδοποίηση που περιλάμβανε η εγκύκλιος του Αποικιακού Γραμματέα, οι δάσκαλοι της Παγκύπριας Διδασκαλικής Ομοσπονδίας που πρόσκειτο στο ΑΚΕΛ σε γενική συνέλευση τους που πραγματοποίησαν την ίδια μέρα αποφάσισαν να μετάσχουν στο συλλαλητήριο.

Την επομένη συνήλθε και η Παγκύπρια Ένωση Ελλήνων Διδασκάλων, η οποία όμως αποφάσισε κατ' αρχήν να ζητήσει διευκρινίσεις από τον διευθυντή της Παιδείας για την εγκύκλιο του αποικιακού Γραμματέα.

Σε επιστολή της προς τον Αποικιακό Γραμματέα ανέφερε:

"Κύριε,

Αναφέρομενοι εις τη σημερινήν ανακοίνωσιν του Γραφείου Πληροφοριών την δημοσιευθείσαν εις τον εγχώριον τύπον διά τους Δημοσίους Υπαλλήλους και δεδομένου ότι εν τω νόμω περί Παιδείας (άρθρον **87**) οι διδάσκαλοι δεν θεωρούνται ως Δημόσιοι Υπάλληλοι, έχομεν την τιμήν να σας ζητήσωμεν όπως ευαρεστούμενος μας παράσχητε τας ακολούθους διασαφηνίσεις εν σχέσει με την κατά την **15ην** Ιανουαρίου διενέργειαν του Εθνικού δημοψηφίσματος.

1ον. Η Υμετέρα Εγκύκλιος της **29ης** Απριλίου **1949**, αρ. **72 (146) 45** επαναλαμβάνει την δήλωσιν του εντ. Αποικιακού Γραμματέως ήτις εν τη πρώτη αυτής περαγράφω αναφέρεται εις την δημοσίαν συμμετοχήν

κυβερνητικού Λειτουργού εν όψει όμως της διατάξεως του Νόμου **18**, του **1933**, οι διδάσκαλοι δεν είναι δυνατόν να επηρεασθώσιν εκ της δηλώσεως του εντ. Αποικιακού Γραμματέως.

2ον. Η εγκύλιος αυτή αναγινωσκομένη εν συνδυασμώ μετά της εγκυκλίου αρ. **65** της **22.9.1948** επιτρέπει εις τους διδασκάλους να ενασκώσι το δικαίωμα του ψηφίζειν, αλλ' απαγορεύει εις αυτούς οιανδήποτε πλέον ενεργόν ανάμιξιν εις την πολιτικήν.

3ον. Δεδομένου ότι εις την προκειμένην περίπτωσιν του προκηρυχθέντος δημοψηφίσματος οι διδάσκαλοι δεν πρόκειται να λάβωσι μέρος εις ομιλίας ή άλλην προπαγάνδαν, θα επεθυμούμεν να γνωρίζωμεν εάν η ενάσκησις μόνη του ψηφίζει εν τω προκειμενω δημοψηφίσματι δηλαδή η υπογραφή κατά το δημοψήφισμα, χωρίς οιανδήποτε άλλην ενέργειαν, ανάμιξιν ή πολιτικήν προπαγάνδαν ή ασχολίαν, απαγορεύεται.

4ον. Διά τούτο σας παρακαλούμεν όπως ευαρεστούμενος μας παράσχητε σαφή δήλωσιν εάν δηλαδή εις την προκειμένην περίπτωσιν του δημοψηφίσματος και αυτή η υπογραφή δηλαδή το δικαίωμα του ψηφίζειν, το οποίον επιτρέπεται δυνάμει της εγκυκλίου και τούτο όχι μόνον εις τας δυνάμει νόμου δημοτικές εκλογάς ή άλλας, αλλά και εις εκλογάς διενεργουμένας υπό της εκκλησίας δι' ανάδειξιν εκκλησιαστικών επιτρόπων, απαγορεύεται σήμερον και εάν η απλή υπογραφή ή ενάσκησις του δικαιώματος της ψήφου εις την προκειμένην περίπτωσιν του δημοψηφίσματος συνεπάγεται τιμωρίαν.

Διατελούμεν μετ' εξαιρέτου τιμής και υπολήψεως

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Χρ. Χριστοφίδης

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

Π. Ερωτοκρίτου

Ο διευθυντής της Παιδείας δεν έχασε καιρό. Απάντησε την ίδια μέρα και διευκρίνιζε στους δασκάλους ότι συμμετοχή τους στο δημοψήφισμα θα σήμαινε παραβίαση των οδηγιών της Κυβέρνησης:

Πρόεδρο
Παγκύπριας Ένωσης Ελλήνων Διδασκάλων
Οδός Λεωνίδα, αρ. 3,
Ενταύθα

"Σε απάντηση της επιστολής σας σημερινής ημερομηνίας σχετικά με τη συμμετοχή ή άλλως των δασκάλων στο Δημοψήφισμα της 15.1.1950 διατάχθηκα να σας πληροφορήσω ότι η συμμετοχή στο Δημοψήφισμα θα θεωρηθεί ως παράβαση των οδηγιών, οι οποίες ήδη δόθηκαν από την Κυβέρνηση. Οι οδηγίες αυτές περιέχονται στην εγκύκλιο υπ. αρ. 65 της 22/9/1949, οι οποίες εφρμόζονται σε όλους τους δημοδιδάσκαλους

Διατελώ
Με τιμή
P.P.KAMΠΕΛ
διά διευθυντή της Παιδείας

Για να βεβαιωθεί ο κυβερνήτης για τη στάση των κυβερνητικών υπαλλήλων, έστειλε ανθρώπους του σε όλα τα κυβερνητικά κτίρια και γραφεία και διάβασαν στους εργαζόμενους εκ νέου τις εγκυκλίους, από κοντά.

Παράλληλα ανάγκασαν τους υπαλλήλους να υπογράψουν έγγραφο με το οποίο ανέφεραν ότι έλαβαν γνώση της εγκυκλίου του Κυβερνήτη και των συνεπειών της.

Ένα τρίτο μέτρο που πήρε ο Κυβερνήτης ήταν και η απαγόρευση ομιλιών ή η προβολή προσκομμάτων στην πραγματοποίηση συγκεντρώσεων για το δημοψήφισμα.

Όταν ομιλητές της αριστεράς ζήτησαν άδεια για να μιλήσουν στην επαρχία Λευκωσίας, ο διοικητής φάνηκε ανένδοτος.

Εγγραφε σχετικά ο "Δημοκράτης" στις 7 Ιανουαρίου 1950:

"Ο Διοικητής Λευκωσίας για να δώσει άδειες για

ομιλίες πάνω στο εθνικό μας ζήτημα στα χωριά, που δημοσίευσε προχθές, ζήτησε από την Ε. Ε. του Κόμματος μας να του δοθεί το περιεχόμενο των ομιλιών ή τουλάχιστον περίληψη τους στα αγγλικά.

Αντιπρόσωποι της Ε.Ε. του ΑΚΕΛ Λευκωσίας επέδωσαν στον διοικητή κείμενο των σημείων πάνω στα οποία θα αναφέρονταν οι ομιλητές μαζί με διαμαρτυρία για τους περιορισμούς.

Τα σημεία αυτά είναι τα εξής:

1. Το δίκαιο της αξίωσης του ελληνικού κυπριακού λαού για τη ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα και κριτική της στάσης της Βρετανικής Κυβέρνησης έναντι της αξίωσης αυτής.

2. Το δημοψήφισμα της 15ης του Γενάρη και παρότρυνση του λαού να συμμετάσχει σ' αυτό και να ψηφίσει υπέρ της ένωσης.

3. Ο τρόπος διενέργειας του δημοψηφίσματος από την Εθναρχία και κριτική της στάσης της δεξιάς όσον αφορά την ενότητα του λαού.

4. Παρότρυνση του λαού να αποφύγει κάθε πρόκλητήριο τη διενέργεια και μετά από τη διενέργεια του δημοψηφίσματος.

5. Παρότρυνση του λαού να πάρει μέρος στο δημοψήφισμα με τέτοιο τρόπο που να αποφευχθεί διασάλευση της τάξης και της ασφάλειας.

Ο διοικητής και ο υποδιοικητής απάντησαν στη λαϊκή αντιπροσωπεία πως δεν μπορούν να παραχωρούν άδειες με βάση τα στοιχεία που τους υποβλήθηκαν γιατί αυτά "δεν έχουν σχέση" με το δημοψήφισμα και τόνισαν πως μόνο τότε θάδιναν άδεια αν υποβάλλονταν άλλα στοιχεία από εκείνα που υποβλήθηκαν.

Ο διοικητής διευρίνισε πως δεν μπορεί να παραχωρεί άδεια για να κάνουν κριτική της Κυβέρνησης και της στάσης της έναντι της ενωτικής αξιώσεως της Κύπρου ή της δεξιάς για την ενότητα του λαού, ούτε για να παροτρύνουν το λαό να πάρει μέρος στο δημοψήφισμα.

Οι αντιπρόσωποι της ΕΕ του ΑΚΕΛ τόνισαν πως αν επρόκειτο να εξηγήσουν απλώς στο λαό τον τρόπο της διεξαγωγής του δημοψηφίσματος μπορούσαν να το

κάμουν και σε ένα καφενείο μιλώντας στους παρευρισκομένους και εξηγώντας τους.

Ο διοικητής παρατήρησε πως και αυτό δεν επιτρεπόταν.

Τότε ένας από τους αντιπροσώπους δήλωσε:

- Κλείστε μας το στόμα για να ησυχάσετε.

Ο διοικητής τόνισε σε συνέχεια πως με κανένα τρόπο δεν θα τον έπειθαν να αλλάξει γνώμη".

Εξάλλου στην επαρχία Λάρνακας ο διοικητής δεν επέτρεψε όπως κατά την "προεκλογική" περίοδο την πραγματοποίηση συγκεντρώσεων παρά μόνο μιας στην πόλη, στην οποία μίλησε ο Ν. Κλ. Λανίτης.

Όταν ο Πεζοπορικός Ομιλος Λάρνακας (ΠΟΛ) ζήτησε να διοργανώσει συγκέντρωση τις 11 Ιανουαρίου με ομιλητή το Μιχαλάκη Πισσά, Γενικό Γραμματέα της ΣΕΚ, αρνήθηκε και πάλι και ο Πεζοπορικός αναγκάστηκε να εκδώσει ανακοίνωση με την οποία καλούσε το λαό να υπογράψει μαζικά στο δημοψήφισμα.

Οι απειλές της Αγγλίας και τα διαβήματα της έφεραν αποτελέσματα και πολλοί κυβερνητικοί, κοινοτάρχες, δάσκαλοι και ξένοι, κυρίως Αρμένιοι που ήσαν στη Κύπρο με άδεια του μόνιμου μετανάστη, αλλά η αγγλική διοίκηση μπορούσε κάθε στιγμή να ανακαλέσει την απόφασή της, δεν θα ψήφιζαν υπέρ του δημοψηφίσματος, φοβούμενοι τις συνέπειες και τη θέση τους.

Χαρακτηριστικά ένας Αρμένιος με επιστολή του στην εφημερίδα "Δημοκράτης" στις 15.1.1950, ημέρα του δημοψηφίσματος αφού ανέφερε ότι οι Αρμένιοι ήταν γύρω στις 4.000 πρόσθετε:

"Η πλειοψηφία των αρμενίων ήλθαν στην Κύπρο το 1921 μετά την εκχώρηση υπό των συμμάχων της πατρίδος τους προς τους Τούρκους, έκτοτε δε δεν είχε χορηγηθεί εις όλους τους αρμενίους υπηκοότης κυπριακή και μεγάλος αριθμός αυτών αναγνωρίζονται υπό της Κυβερνήσεως ως ξένοι, στερούμενοι υπηκοότητος.

Οι Έλληνες συμπατριώται μας αναμένουν όπως οι

Αρμένιοι εκδηλωθούν ευνοϊκώς και υπογράψουν το δημοψήφισμα υπέρ της ενώσεως της Κύπρου μετά της Ελλάδος.

Πιστεύομεν ότι ικανός αριθμός αρμενίων θα προσέλθουν και υπογράψουν, αλλά μεγάλος αριθμός Αρμενίων είναι δυντόν να διστάσουν να δώσουν την υπογραφήν των, όχι διότι δεν είναι υπέρ της ενώσεως, αλλά τελευταίως εθεσπίσθη νόμος που προνοεί διά την εξορίαν των ανεπιθυμητών προς τη Κυβέρνησιν ξένων, ως επίσης και το γεγονός ότι η παραχωρηθείσα εις ξένους ιθαγένεια δεν είναι αμετάκλητος.

Η πρόσφατη εξορία έγινεν απλώς για να αντιληφθούν οι ξένοι την τύχη που τους περιμένει εις περίπτωσιν κατά την οποίαν θα εξεδηλώνοντο υπέρ του ψημοψηφίσματος υπέρ της Ελλάδος.

Διά να ενσπείρη τον φόβον η Κυβέρνησις εταχυδρόμησε και εκυκλοφόρησεν ελευθέρως την απαντητικήν επιστολήν της Α.Ε. του Κυβερνήτου προς τον Αρχιεπίσκοπον της Κύπρου.

Παρακαλούμεν θερμώς τους Έλληνας συμπατριώτες μας να δεχθούν την σιωπήν μας, ως συγκατάθεσιν και επιδοκιμασίαν της αξιώσεως των δι' ένωσιν μετά της Ελλάδος.

Οι Αρμένιοι δεν αποτελούν εξαίρεσιν, αλλά υποφέρουν ομού μετά των Ελλήνων. Εάν δεν δυνάμεθα να ομιλήσωμεν τούτο δεν σημαίνει ότι είμεθα ικανοποιημένοι με τον τρόπον με τον οποίον κυβερνάται η Κύπρος, από την τόσο διαφημισμένη Βρετανική δημοκρατία, η Κύπρος γνωρίζει το αντίθετο. Εγνωρίσαμεν το Σύνταμα πριν από το 1931 όπου η φωνή της πλειοψηφίας των εκλεγμένων βουλευτών επνίγετο".